

På kirkebakken

DEN NORSKE KIRKE
Mandal og Holum menigheter

Kontaktblad for Den norske kirke
Mandal, Holum, Harkmark og Skjernøy
Nr. 2 - 2021 > Årgang 67

MANDAL KIRKE
200ÅR 1821-2021

Ansatte

ØYSTEIN RAMSTAD

Kirkeverge
907 97 670
or293@kirken.no

HENRIETTE M. REIERSEN

Konsulent
38 27 28 70
hr763@kirken.no

SIRI GJERDSJØ RISDAL

Kirkegårdsleder
915 98 689
sr897@kirken.no

TANJA SÆVIK HUSBY

Personalleder
38 27 28 70
th844@kirken.no

DIANNE LAUEN SINGSTAD

Konsulent
38 27 28 70
ds277@kirken.no

ODDVEIG FLATEBØ OLSSON

Undervisningsleder
926 07 913
oo824@kirken.no

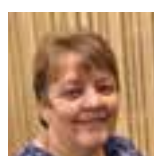
LOTTE PLOUG

Menighetspedagog
922 32 901
lp886@kirken.no

TOR MAGNE STOVELAND

Kirketjener Mandal
915 72 516
ts327@kirken.no

MARIT RØISELAND

Kirketjener Holum
975 63 230
mr798@kirken.no

BRITT TURID MADSEN

Kantor
976 93 826
bm838@kirken.no

TORBJØRN KLOSTER

Fagarbeider kirkegård
402 37 089
tk545@kirken.no

VATROSLAV VUDJAN

Kantor
917 25 567
vv937@kirken.no

DAG JOHAN BJØRNHOM

Fagarbeider kirkegård
Vikariat
db555@kirken.no

BJØRNAR JOHNSEN ØYBEKK

Sokneprest Holum
938 85 324
bo393@kirken.no

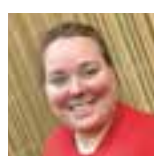
EVA MARIE JANSVIK

Sokneprest Mandal
980 81 075
ej788@kirken.no

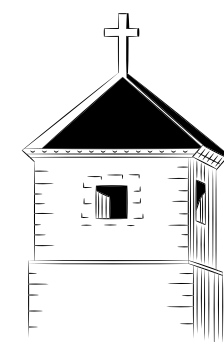
HÅVARD EIKREM DAHL

Fengselsprest
Mandal fengsel

RAGNHILD LAKANG NORDMARK DUE

Kapellan Mandal og Holum
980 41 703
rd273@kirken.no

MANDAL KIRKE 200ÅR 1821-2021

Mandal kirke feirer 200 års jubileum i 2021. Jubileet skulle i utgangspunktet feires gjennom hele 2021, men her satte restaureringen av kirketårnet og koronapandemien begrensninger. Mandal by skulle feiret sitt 100-års jubileum i 2021, og samarbeidet tett med kirken i forberedelsene. Da byens jubileum ble utsatt et år, valgte Mandal menighet likevel å gjennomføre jubileumsfeiring så godt det kunne la seg gjøre. Jubileumsfeiringen gjennomføres med en rekke konserter, utstillinger og andre kulturarrangementer høsten 2021. At alle smitteverntiltak ble opphevet 25. september 2021 ble en flott gave til jubileet.

Den planlagte Bispevisitasen i Mandal og Holum menigheter høsten 2020 ble utsatt grunnet Covid-19

situasjonen. Når den ble lagt til samme uke som Mandal menighet feirer Jubileumsgudstjeneste for Mandal kirke, vil det også prege feiringen. Det er gjort et stort arbeide med å skrive en Visitasmelding med tilbakeblikk på årene siden sist visitas i 2009, og en beskrivelse av situasjonen i Mandal og Holum menigheter i dag. Visitasmeldingen er publisert på nettsiden vår og kan fåes ved henvendelse på Kirkekontoret.

Hånd i hånd med visitas og jubileumsfeiring, går vi inn i nytt kirkeår, adventstid og alt som følger med jule- og nyttårsfeiring. I dette bladet gir vi en oversikt over hva som skjer fremover, og i julen.

KIRKESENTERET I MANDAL

KONTAKT

Telefon: 38 27 28 70
post.mandal@kirken.no
kirken.no/mandal

POSTADRESSE

Postboks 210, 4503 Mandal

BESØKSADRESSE

Store Elvegata 33, 4514 Mandal

ÅPNINGSTIDER

Mandag - fredag kl. 10.00 - 14.00

facebook.com/mandalmenighet

Følg kirken på Facebook, og bli oppdatert på hva som skjer.

MENIGHETSBLADET «PÅ KIRKEBAKKEN»

Menighetsbladet «På Kirkebakken» er Den norske kirkes kontaktblad i Mandal kommune og utgis fire ganger i året til alle husstander.

REDAKSJON

Martin Jansvik
Øyvind Braadland
Ruth Rosland Nordstrand
Bjørn Arve Bentsen
Finn Røiseland
Eva Marie Jansvik

UTGIVER

Menighetsrådene i
Mandal og Holum

DESIGN OG TRYKK:

Bjorvand & co AS

Opplag: 7250

Neste utgave:
påsken 2022

FORSIDEBILDE: Øystein Ramstad

Kjære Mandal menighet

Gratulerer med 200 års jubileet.

Mandal kirke er et helt spesielt kirkebygg, ikke bare for Mandal by og menighet, men også nasjonalt. Størrelse, arkitektur og at den stod ferdig så kort tid etter at vi fikk vår selvstendighet som nasjon, gjør det viktig i vår historie. Det er derfor på sin plass med et slikt jubileum som menigheten har lagt opp til.

Ekstra hyggelig er det at hele landet får være med på jubileumsgudstjenesten søndag 28.11 på NRK P1 radio som overfører festgudstjenesten direkte.

Jeg ser frem til å være med å feire jubileet i en kirke som jeg har veldig mange gode minner fra. Mandal menighet er en flott menighet.

Vennlig hilsen
Stein Reinertsen
Biskop

PROGRAM FOR VISITAS UKE 47

Tirsdag

08.00-11.30: Biskopen møter de ansatte. Kirkesenteret.

12.00-13.30: Møte med kommunen. Lindesnesgården.

14.00-15.30: Besøk i Mandal fengsel. Mandal fengsel.

16.00-17.00: Samtaler med ansatte.

17.00-19.00: Møte med Mandal menighetsråd. Kirkesenteret.

20.00-21.30: Møte med Skjernøy menighetsutvalg og Harkmark menighetsutvalg. Skjernøy kapell.

21.30: Kveldsbønn - ÅPEN FOR ALLE. Skjernøy kapell.

Onsdag

08.00: Morgenbønn - ÅPEN FOR ALLE. Harkmark kirke.

09.00-10.30: Bedriftsbesøk hos TT Anlegg AS. Doneheia.

11.00-11.30: Besøk på babysang. Kirkesenteret.

11.30-13.00: Møt biskopen på Kirketorget. Mulighet for å spise lunch, vafler og kaffe i fellesskap - ÅPENT FOR ALLE. Kirkesenteret.

13.30-14.15: Besøk på lme verksted. lme verksted.

14.30-15.30: Besøk på lme skole: biskopen møter de ansatte. lme skole.

19.00-20.30: Temakveld: Kirkens rolle og aktualitet i dag - en samtale med dr.philos Janne Haaland Matlary, biskop Stein Reinertsen og sokneprest Eva Marie Jansvik. Sang og musikk ved Angelina Xu og Lotte Ploug. ÅPEN FOR ALLE. Fri entré. Mandal kirke.

Torsdag

08.30-10.00: Økumenisk møte- biskopen møter lederne av de ulike menighetene og kristne trossamfunn i Mandal. Kirkesenteret.

16.30-18.30: Møte med Holum menighetsråd. Holum kirke.

19.00-21.00: Temakveld: «Å ta vare på hverandre». Lag og foreninger i bygda medvirker i en samtale rundt tema. ÅPENT FOR ALLE. Holum kirke.

Torsdag

11.00-12.00: Jubileums- og visitasgudstjeneste.

OBS: oppmøte kl. 10.30 på grunn av radiooverføring. Mandal kirke. Kirkekaffe.

13.00: Visitasforedrag med biskopen. Mandal kirke.

En praktfull 200 år gammel kirke

Endelig er målet nådd. Etter flere års intenst arbeid slutføres nå de store utbedringene på Mandal kirke. Dette har folk i byen sett fram til lenge. Nå kan mandalittene igjen glede seg over den stolte og vakre kirka vår.

Særlig tre personer har stått sentralt i utbedringsarbeidet: Kirkeverge Øystein Ramstad, byggmester John Kittelstad og byggeleder Trond Hellenen.

Trond Hellenen, John Kittelstad og Øystein Ramstad.

Vi sitter i arbeidsbrakkja bak kirka sammen med disse tre og prater om arbeidet, om utfordringer og tunge tak underveis, men først og fremst om gledene ved at arbeidet nå på det nærmeste er ferdigstilt.

Kirkevergen sentral i arbeidet

- Vi har hatt en lang og god arbeidsperiode, særlig etter at kontrakten ble reforhandlet på vårparten i 2020, sier kirkeverge Øystein Ramstad. - Alle parter har bidratt positivt, vi har holdt budsjettene og framdriften har vært god.

Kirkevergen har representert Lindesnes kirkelige fellesråd (tidligere Mandal kirkelige fellesråd) som byggherre for prosjektet. Nå gleder han seg over at arbeidet på det nærmeste er fullført. Og han roser de involverte som på ulikt vis har gjort prosjektet mulig.

- Vi ønsker å rette en stor takk til tidligere Mandal kommune, og nåværende Lindesnes kommune, for stor velvilje i forbindelse med utbedringene. Kommunen har, med sin stedlige representant, hele tiden fulgt prosjektet og fått jevnlig informasjon om

Solide stillas har vært avgjørende i arbeidet.

framdriften. Til sammen er det bevilget 17,8 millioner kommunale kroner. I tillegg har staten bidratt med 12 millioner, Riksantikvaren med 600 000 kroner og UNI-stiftelsen med 500 000 kroner, det siste til innvendig puss- og malearbeid.

Men kirkevergen trekker også fram Biskopen og Riksantikvaren som sentrale aktører. Da kravene fra Riksantikvaren ble for kostbare og tunge å svelge, var det Biskopen som i siste instans sørget for å godkjenne enklere og mer rasjonelle byggemetoder når det som var skadet og ødelagt skulle bygges opp igjen. - Det sparte tid og ikke minst penger, sier Øystein.

Konsulenthjelp fra Multiconsult

Multiconsult Norge A/S er et rådgivningsfirma som opererer over hele landet. En av deres avdelinger arbeider spesielt med prosjektstyring, og sivilingeniør Trond Hellenen, som har bred erfaring fra dette feltet, har vært prosjektets byggeleder. Også han legger vekt på det gode samarbeidet mellom de ulike aktørene. Trond har hatt hånd om kontraktstyringen og framdriften i prosjektet og skryter av Tradisjonsbygg Sør A/S som har vist stor grad av kompetanse.

- Og så var det veldig arbeidsbesparende at vi fikk Biskopens tillatelse til å utelate murstein i de øverste etasjene i tårnet og benytte enklere metoder for sammenføyninger av de kraftige trekonstruksjonene, sier Trond.

Trond nevner også Multiconsults kulturminnefaglige ekspert, Tanja Røskar, som har vært rådgiver og gitt verdifulle bidrag i forhold til verneverdige konstruksjoner og detaljer, i tett dialog med Riksantikvaren og Biskopen.

Tradisjonsbygg Sør A/S

Tradisjonsbygg Sør A/S startet arbeidet på Mandal kirke som et firma bestående av flere byggmestere med Tørres Andreas Klev som styreleder. Etter en omorganisering i 2020 overtok John Kittelstad firmaet alene og har siden hatt hovedansvaret for det utførte arbeidet. I det meste av denne tiden har han arbeidet sammen med byggmester Nils Oddvar Lunde fra Lundebygg A/S og byggmester Steinar Braaten som begge har vært innleid i firmaet Tradisjonsbygg Sør A/S.

John forteller at arbeidet har vært spesielt og krevende, men også at det har vært stas å utføre arbeidet både på Holum kirke og Mandal kirke, bygninger som betyr så mye for så mange, og som har en sentral plass i så mange menneskers liv.

- Vi har hatt noen tunge tak, ja, sier John. - Store dimensjoner på bærebjeldene og tunge jernbeslag - de tyngste veide ca. 120 kg! - var det jo et slit å få på plass. Men så er det også blitt et solid byggverk!

Kobberbeslagene på kirketårnet vil etter hvert oksideres og bli mindre framtrepende.

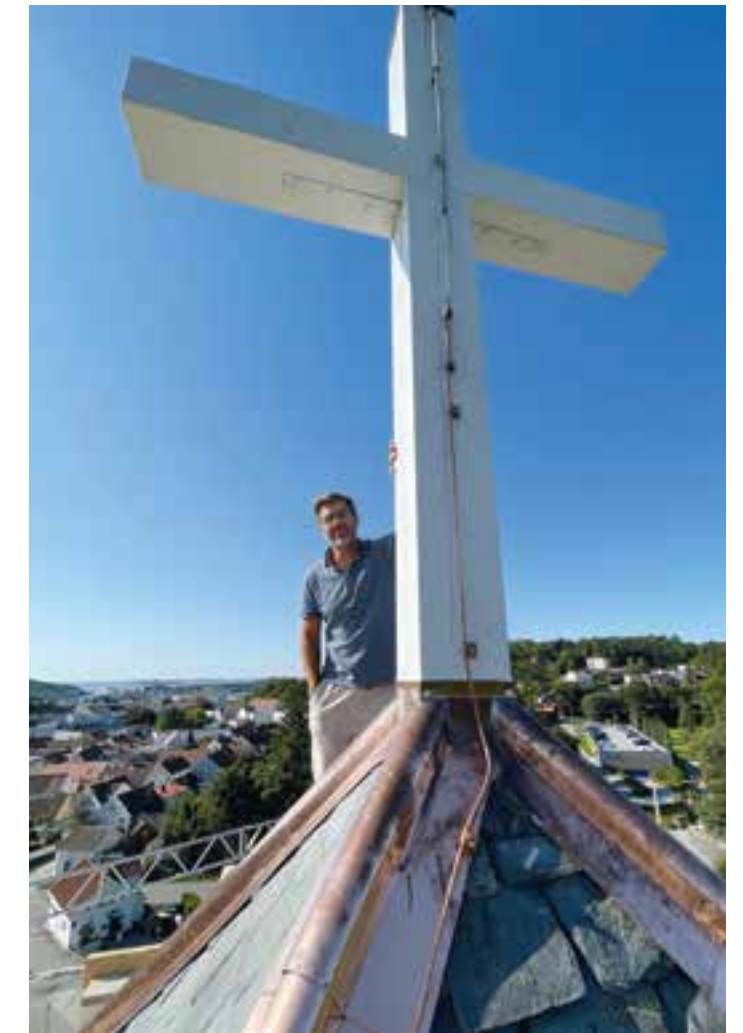
I de største jernbeslagene skrudde vi inn 17 bolter, alle med 28 cm lengde. Og til sammen brukte vi mer enn 700 bolter!

Ellers nevner John det spesielle arbeidet med å legge om skifertaket på selve kirketårnet. Her ble den gamle skiferen benyttet, men med litt supplering av ny skifer.

- Og så må vi heller ikke glemme alle underleverandørene som har vært engasjert og gjort et solid arbeid, både murere, malere, elektrikere, blikkenslagere og andre, sier John.

Mandal kirke – byens katedral

Igen er vår kjære kirke blitt et praktbygg og en pryd for byen vår. Utvendig er den nymalt, vinduene er restaurert og malt både innvendig og utvendig, trapperommene opp til galleriene er pusset opp og nymalt, og det samme er veggene nede i kirkerommet. I tillegg blir steintrappene opp til hovedinngangen justert og forbedret. Rekkverk og smijern blir reparert og malt.

Vi gleder oss over arbeidet som er utført! I tider som kommer vil vår kjære kirke, byens katedral, være et sted hvor stadig nye generasjoner samles til små og store begivenheter i livet, i glede og sorg, til gudstjenester, til konserter og ulike samlinger for å prise sin Gud og Skaper.

Kanskje du har hørt vandrehistorien om de tre steinhoggerne som underveis i arbeidet på et stort byggverk ble spurt om hva de holdt på med. «Jeg hogger i stein» svarte den ene. «Jeg forsørger familien min», sa den andre. Den tredje svarte stolt: «Jeg bygger en katedral!»

Det fortelles at musikkens store mester, Johan Sebastian Bach, på flere av sine komposisjoner skrev «SDG» nede på originalnota: *Soli Deo Gloria, Gud alene æren.*

Kirka vår står der, slik den har stått i 200 år. Vi sier som Bach: *Soli Deo Gloria!*

Tekst: Øyvind Braadland

Lyset skinner i mørket

EVA MARIE JANSVIK

Sokneprest i Mandal

Vi er godt på vei inn i mørketiden. Heldigvis har vi ganske mye dagslys her sør i landet. Likevel er store deler av døgnet mørklagt. Hva gjør vi da? Vi tenner lys. Gjennom hele vinteren tenner vi lys - levende lys, lyslenker, stjerner i vinduene- for å tåle denne mørketiden. Og i adventstiden henter vi frem noen spesielle lys. De fire lysene til adventsstaken. Det er en sterk tradisjon i landet vårt, dette å tenne adventslysene. Det finnes en vakker legende om de fire lysene som jeg vil dele;

«Fire lys brant på adventskransen. Det var helt stille. Så stille at man kunne høre lysene snakke til hverandre. Det første lyset sukket og sa: «Mitt navn er Fred. Jeg skinner klart, men menneskene vil ikke ha fred. De vil ikke ha meg.» Lyset ble mindre og mindre. Og til slutt sluknet det helt.

Det andre lyset sa: «Mitt navn er Tro. Men jeg er blitt overflødig. Menneskene vil ikke vite av Gud lenger. Det er meningsløst at jeg brenner.» Så sluknet det andre lyset.

Bedrøvet og med lav stemme sa det tredje lyset: «Mitt navn er Kjærlighet. Jeg eier ikke lenger kraften til å brenne. Menneskene overser meg. De ser bare seg selv og ikke de andre som de skulle elske.» Også det tredje lyset sluknet.

Et barn kom inn i rommet, - så på lysene og sa: «Dere skal da lyse og ikke slukne!» - med øynene fulle av tårer.

Da hørt plutselig stemmen til det fjerde lyset: «Vær ikke redd! Så lenge jeg brenner, kan vi tenne de andre lysene igjen. Mitt navn er Håp.» Og barnet tok en flamme fra håpets lys med en fyrstikk og tente alle lysene igjen.»

I kirkene våre har vi mange steder en lysglobe. En lysestake formet som en jordklode, hvor vi kan, hver gang vi er i kirken, føre et lite telys bort til det store lyset i midten. Det er Håpets lys, Kristuslyset, som står der i midten, og vi kan tenne et lys for noen eller noe vi tenker på, som en bønn.

Noen ganger har vi ikke så mange ord. Da kan det være fint å gjøre noe. Noe helt konkret. Vi kan tenne lys når vi mangler ord, eller når vi ikke orker å snakke. Vi tenner lys. Lys i mørke. Trassige lys.

Lys som minner om at det vi opplever av sorg, savn, smerte og skuffelser ikke skal få ta livslysten bort. Vi skal gå videre. Det finnes håp. Lyset skinner i mørket.

Dere er verdens lys ... sa Jesus: Dere kan bety en forskjell for folk, mente han med det. Vi trenger ikke nødvendigvis si så mye, eller gjøre så mye. Vi kan likevel være lys. Spre varme. Bare ved å være.

«Jeg er verdens lys», sier Jesus. «Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.»

Det er et lys som kan bety noe for livet. Et lys som kan gi retning og oversikt. Et lys som formidler håp og framtidstro.

Et lys som ikke får oss til å sette oss passive ned, men som hjelper oss å tenne lys og håp for andre. Det lille lyset kan tennes i det store. Han som er verdens lys, kan gi oss lys nok til å være små lys for andre.

«Lyset du treng finst» (Helge Torvund)

Det er dette lyset som allerede har gjestet verden. Det er dette lyset vi venter på.

Mandal kirke fikk en trang fødsel. Alderdommen ser nå lysere ut enn på lenge.

Skribenter: Hans Ihme og Ole Guttorm Ihme

Året er 1726, nærmere bestemt 8. mai på Frederiksberg Slott. Den dagen signerer Frederik IV skjøte til «Allmuen af Halsaa Sogn paa Halsaa Hoved-kirke» for 560 riksdaler.

«Allmuen i Halsaa Sogn» var innbyggere i det som før 1865 ble kalt Mandals Landdistrikt, og som var områdene øst og vest for Mandal ladested og senere by.

Det innbefattet området vest for Mandalselva med Hilløy, Skogsfjord, Sånum samt øst for elven med Ime, Skjernøy og Tregde.

Men hvordan kunne det ha seg at bønder fra Halsaa Sogn på 1700 tallet via kongens «Cammersekreter, os elskelig Peter Ramshardt» på auksjon fikk tilslag på Halsaa Hoved-kirke uti Mandals Prosti?

I 1700 erobret danske tropper den slesvigske del av Gottorp, og innledet dermed den store Nordiske krig, som med avbrytelser varte helt frem til 1720.

Konsekvensene var store for Norge. Gårdsbruk ble liggende øde, det var stor mangel på tjenestefolk, og mange ugifte og eldre manglet forsørgere. Selv om få soldater døde i kamp, så døde mange av sykdom, og mange ble skadet.

For å finansiere krigen skrev myndighetene ut store ekstraskatter. Det var både koppskatter, som innebar at alle måtte betale en viss sum (kopp=hode), og diverse luksusskatter. Dette var ikke populært i den vanskelige økonomiske situasjonen folk befant seg i.

Fred i norden, men statskassen er tom

I 1720 årene, noen år etter freden, så er statskassen tom. Frederik IV av Danmark og Norge selger nå ut kirker, kirkegods, kloster og landområder over store deler av Norge.

Martin Luther grunnlegger den Evangeliske-Lutherske tro. Siden Danmark var nabo med Tyskland, ble landet tidlig sterkt påvirket av Luthers lære.

Det ble Christian 3. som innførte Luthers lære, Reformasjonen, i Danmark-Norge. Antagelig ble Kongene i Europa mest påvirket av at den katolske kirken hadde store rikdommer. Rikdommer som ville bli Kongens om katolisismen ble erstattet med protestantismen.

Den 2. november 1725 mottar «kongens Casserer udi Norge, Jens Kølles, i Contanter 560 riksdaler» fra 16 menn på «egne og allmuens vegne i Halsaa Sogn samt deres arvinger til ugjenkallelig odel, arv og eiendom».

I skjøte inngår også underliggende Kirke-gods i Haalse sogn, bla. Frøsland med bygsel 4 huder og 6 engelske.

Før reformasjonen i 1536 var Kirken den største eier av jordegods i Norge. Etter reformasjonen satt Kongen som største eiendomsbesitter med ca. 50 %. 15-20 % tilhørte bøndene. Resten var adel og Kirkegods.

Halsaa kirke - middelaldersk kirke fra ca. 1100-tallet

Rundt 1620 var Halsaa Kirke hovedkirken med

Mandal kirke omkring 1890.

annekser i Holum, Øyslebø, Laudal og Harkmark. Samme år så var Fodnebø i Holum sogn prestegård for Mandal prestegjeld.

Halsaa Kirke var bygd i stein med takkonstruksjon av tre. Utover det er det lite kjent mht. utseende eller nærmere datering. Vi vet at den var svært gammel, antagelig fra rundt 1100-1200 tallet.

Halsaa Kirke og kirkegård lå frem til 1810 på det som ble kalt Torvet. Det var tidligere byens sentrum. Den romanske steinkirken var frem til 1810 også kirke for borgerne i Mandal.

Torvet befant seg i bakkehellet ca.120 meter opp/nord for nåværende vestre brohode, og den gamle hovedveien går rett ved den. Rett ved det gamle kirkestedet på Halsaa het det Kirkeåsen og Kirkeveien. Åsen rett vest for der kirken lå het tidligere Kirkebakken, nå Kronheia. Slektsgransker Haakon Skjævesland har i samarbeid med Ottar Helge Johannessen og Per Roksvold laget en skisse av Halsaa Kirke utfra gamle oppteignelser og samtaler.

Bybrannen i 1810

Natten mellom 14.og 15. juli 1810 brenner det i Daleveien (senere Nordgata). Huset til skipper Nils Thisland står i brann. Brannen ble oppdaget ved midnatt, og sent på ettermiddagen søndag den 15. er det et trist syn som møter Prost Janus Claudius Schelven og Kapellan Jens Læssøe Fabricius. Halsaa Kirke er brent ned, sammen med 73 våningshus.

Det ble avholdt takst på Halsaa Kirke, som ble satt til 3000 Riksdaler. Hele forsikringssummen tilfalt eierne, bøndene i Halsaa Sogn.

Arbeidet med ny kirke tar form

En som har skrevet detaljert om oppførelsen av Mandal kirke er prest Godvin Ousland. Da Mandal kirke feiret 150 år, skrev han et hefte i 1971: «Tempelbygging i Nødsårene», hvor noe av opplysningene i denne artikkelen er hentet fra.

Bydelen måtte bygges opp igjen, og en ny kirke med gravplass måtte komme på plass. Allerede 1. august

1810 trådte en del betrodde menn sammen i Leirkjær Tingstue for å danne en kommisjon for å håndtere problemene som nå stod i kø.

Denne kommisjonen fikk flere mandater. Den skulle bl.a. undersøke om det fantes plass til å oppføre en ny kirke, og om det var mulighet for å anlegge kirkegård utenfor tettbebyggelsen.

Kommisjonen tok så kontakt med Halsaa bøndene og deres kirkeforstandere.

Halsøbøndene ble orientert av Kjøpmann Mathias C. Knutzen, som var formannen i Kommisjonen. Grunn til kirke og kirkegård skulle kjøpes av eieren av Halshaug Gård, Gjert Gjertsen. Kirken skulle bygges av hoggen stein og med plass til 5000 sitteplasser. Den skulle være korsformet med en stor kuppel over kirkeskipet.

Det var uenighet innad i Kommisjonen over disse planer.

Halse bøndene kunne ikke følge storkjøpmennene i Mandal, som selv i 1810 levde på restene av de gode tider og så for seg en stor monumental og representativ kirke.

Halsaa bøndene stod på sitt: En kirke som dekket dagens behov fikk klare seg.

I møte 3. august 1810 som Kommisjonen holdt med innbyggere fra Mandal, Malmø og Kleven, ble forslaget fra Halse bøndene lagt frem:

Mandal, Malmø og Kleven innbyggere skulle motta all den brente kirkens forsikringssum og tilhørende eiendommer mot at de oppførte den nye kirken uten utgifter for Halsaa Sogn allmue.

Videre, at Halsaa allmuen skulle få «rummelige stolestæder». Dessuten skulle Halse Allmuen ha fri jord på kirkegården og klokkeringing ved begravelse, samt fri brød og vin ved altergang.

Avtalen med Halsaa bøndene ble godtatt, og den 3. mai 1811 ble avtalen godkjent ved et kongelig reskript.

Halse bøndene måtte betale en årlig tiende til kirken, og et engangs beløp på 5 spesidaler pr. hud skyld. Det utgjorde totalt 800 spesidaler.

En spesiell avtale ble gjort ved plassering av stolene: Fordelingen skulle skje ved hjelp av loddtrekking.

Da kirken ble bygd i 1820, var det så dårlig med økonomien at hver gård i Halse Sogn ble utlignet etter skylddeling. Østerland Fiskerier var fastsatt til 12 mark i skyld. Det var den største parten som ble gitt, og av den grunn ble de som hadde part i Østerland Fiskerier tildelt de øverste benkene i kirken på Halsesiden.

Bønder gikk ikke med hatt, så legg merke til neste gang at Halse siden ikke har hatteknagg på benkeryggen.

Borgerne valgte Kjøpmann Mathias Knutzen og Over-tollbetjent Hejde som byggeledere. Mathias Knutzen er velkjent i Mandal. En av byens store kjøpmenn, medeier i det gamle Nedeneshuset og ellers kjent som en drømmer.

Da han avgikk ved døden i 1823, var hans bo falitt og det gamle handelshus borte.

Som Kirkeverger ble valgt Kjøpmennene Tønnes Wattne og Hans Bohsen. En kan takke disse to nøkterne herrer for at Knutzens planer ble skrinnlagt. Men et lite bygg ble det ikke, for Mandal kirke er fremdeles den største trekirken i landet med sitteplass til ca. 1500 mennesker. Men rett skal være rett, en kan antagelig takke Mathias Knutzen og gi han æren for den praktfulle kirke vi har i dag.

De økonomiske problemene stod i kø. Kommisjonen måtte flere ganger ut på låne marked når lønninger og anskaffelse skulle betales.

I november 1817 kunne Jacob A. Knutzen, sønn av Mathias Knutzen, sammen med Kjøpmann Thomas Salvesen som kontrollør meddele at grunnmuren på kirken var ferdig. Våren 1818 kom bygningsarbeidet i gang for full kraft. 30 tømmere, 30 håndlangere, 5 murere og 11 snekker var i sving.

Kirkekassen var til stadighet tom. Selv små regninger maktet en ikke å utbetale ved forfall. Man var i ferd med å planlegge ekstra Kirkeskatt, Likning no.6. Misnøyen hos borgerne var nå på et bristepunkt. Den 17. mai 1819 var en ulykkens dag for Kirkebyggerne. Det var umulig å betale innkomne regninger, og de mottok avslag fra Norges Bank om lån. Kommisjonen visste ingen annen råd enn å sette i live ekstra Ligning no.9, og innkassere den øyeblikkelig. Selv om kirken kun er halvferdig, så blir Kirken vigslat av «Hans Høiærverdighed Hr. Biskop Sørensen til Christiansand», den 1. juli 1821.

Referatet fra innvielsen er ganske kort. Uttrykket «en betydelig folkemengde» tyder på at kirken ikke var fullsatt. Kollekten den dagen ble på bare 23 spesidaler.

Korpset fra Christiansand skulle ha 79 spesidaler. Det endte opp med at Kommisjonens medlemmer den dagen måtte dekke underskuddet. Å være medlem av Kommisjonen var helt sikkert ikke noe å trakte etter i de dager.

Det var antagelig en behersket stemming under innvielsen. Konkurs og gjeldsfengsling blant Mandals innbyggere var nok ett større samtale emne.

Bygningskommisjonens protokoll slutter 24. april 1830. Det skulle gå enda 7-8 år før kirken ble ferdig og stod slik den ser ut i dag, og hele 13 ekstra skatteklikninger ble utskrevet og innkrevd fra borgerne i Mandal, Malmø og Kleven.

Gråsteinen til kirkemuren ble tatt fra Halsefidjen og terrenget opp til Grøngjelet, samt vest for husene på Halsaa.

En kan med rette si at Mandal Kirke fikk en trang fødsel, men at alderdommen ser nå betraktelig lysere ut.

Måtte en lykkes til slutt med det omfattende renoveringsarbeid som er satt i gang, og at by og land igjen kan møtes til Gudstjeneste i festantrekk, samt at knagger til bunadshattene er på plass på Halsaa siden.

HVEM VAR DE?

En populærfaglig artikkelserie om «gamle mandalitter» – presentert av Knut Lindseth, Gustav Reiersen og Håkon R. Sødal.

Organist Lillesund – en krumtapp i byens musikkliv

Yngvar Lillesund, profesjonelt portrettert - med et aldri så lite lurt glimt i øyet!

Av Håkon R. Sødal

Når man ser tilbake på en organists mangeårige tjeneste, er det som regel en ganske lang merittliste man kan vise til. Slik også med Yngvar Lillesund, som satt på orgelkrakken i Mandal kirke i tyve år. Det vil

si: Det var ikke bare der han satt, og han satt for så vidt heller ikke så mye! For er det noe som må sies om Lillesund, så er det heller bevegelse. Det var lite innen Mandals musikkliv i hans tid som han ikke også var involvert i.

Vi har funnet at Yngvar Lillesund er mannen som vi vil presentere i serien om «gamle mandalitter», nettopp i dette nummeret av Menighetsbladet, som ellers er preget av jubileum.

Ungt talent – sen utdannelse

Yngvar Lillesund ble født 10. mars 1910, og viste tidlig musikalske evner. Disse fikk han imidlertid ikke utviklet profesjonelt før han var godt over tredve år gammel. Så hans arbeidsliv begynte et helt annet sted, med mer eller mindre tilfeldige små jobber for å tjene til livets opphold. Etter hvert ble han typograf i Lindesnes avis, hvor han arbeidet i fire år. Han tok et seks måneders handelsskolekurs på «Tjøm og Svendsens Handelsskole», og jobbet i elleve år i Hegnanders butikk ved bybroa. Sin musikalske interesse fikk han utløp for i små band og kor og orkestre lokalt. Det finnes eksempelvis håndskrevne noter fra et swingband han etablerte sammen med noen venner på 1930-tallet, ført i pennen av Lillesund selv. Dette bandet spilte til dans rundt om i distriktet, til litt bekymring for noen av deltageres foreldre, som hadde litt andre ønsker for sine sønner.

Lillesund opplevde en religiøs vekkelse omtrent ved andre verdenskrigs start, noe som penset ham over på større engasjement innen kirke- og bedehuslivet. Blant annet startet han i 1940 Mandal Bedehuskor, et kor han ledet gjennom hele krigen.

Lillesund på orgelkrakken i Mandal kirke. Orgelet fyller forøvrig snart hundre år!

Til Oslo

I 1945, 35 år gammel, bestemte han seg for å profesjonalisere seg innen musikken, og begynte på Musikkonservatoriet i Oslo. Men det skulle ta tid før han ble ferdig utdannet – hele ti år! Han forteller selv at dette hadde flere grunner; det ene var at han ikke tilegnet seg stoffet så raskt som hans medstudenter, som jo alle var i tyveårene. Men han måtte også forsørge seg selv – og senere familien – i hovedstaden. Han hadde derfor en rekke jobber ved siden av studiene. Han var blant annet nattevakt ved Botsfengselet. Fra 1955 var han organist ved fengselskirken og korleder for fengselets kirkekor (et kor han også tok initiativet til). Så var han vikarlærer i sang ved Ullern høyere skole. I attesten etter dette engasjementet heter det at «..han hadde ingen vansker med disiplinen».

Endelig ferdig – endelig hjem!

Organisteksamen fullførte han i 1956, året etter fullførte han kontrapunkteksamen – og i 1958 skole-sanglærereksamen. Dermed var han klar for å sette kursen i retning sin hjemby. Til Mandal kom han i 1958, med sin kone Kirsti (f. Sellereite, datter av postmester Samuel Sellereite, Sånum) – og tre barn. Han hadde nemlig fått den utlyste organiststillingen i Mandal, med topplønn pr år på hele 5.800 kroner!

Det å komme tilbake til Mandal betød mye for Lillesund. Han var usedvanlig glad i sin hjemby og i særdeleshet sin barndoms bydel, Støkkan. Hans lokalpatriotisme kom blant annet til uttrykk gjennom en serie artikler i avisen Lindesnes – og som i 1989 ble publisert i boken «Støkkan». Historien om Støkkan arbeidet han med i mange år, og boken bærer preg av stor nøyaktighet.

Bredde

Mange kan i dag fortelle om Yngvar Lillesunds innsats i Mandals musikkliv, fordi de selv var involvert. Vi går derfor ikke i detalj på dette. Men det kan være på sin plass å presentere hans arbeid ett år – nemlig 1970. Og da holder vi oss til hans kirkelige tjenester,

Utsnitt av programtrykksaken ved Lillesunds avskjedskonsert med Guttekorpsset. Tegningen var det Uwe Wenk-Wolff som stod for.

Yngvar Lillesund omtales som en staselig mann. Her er nok et portrett. Var han litt fotogen, mon tro?

og 90% stilling: Dette året spilte han på 85 gudstjenester, 30 søndagsskolegudstjenester, 50 visser og 100 begravelser. Han ledet menighetskoret, med 40 øvelser, pluss opptredener i og utenfor kirken. I tillegg holdt han, eller administrerte, konserter i kirken. Organistene den gang var ansatt i kommunen, og alt dette er notert i forbindelse med en søknad om lønnsforhøyelse. Det er få organister i dag som kan vise til en slik merittliste – årlig.

På mange arenaer

Gjennom sine år i musikkens tjeneste var det imidlertid ikke bare det kirkelige som tok hans tid. Yngvar Lillesund var i mange år dirigent for guttemusikkorpsset, han var musikk lærer ved byens skoler, herunder også dirigent for Furulundens pikekor. Han var kontrabassist i Orkesterforeningen, og en tid også dirigent; og han ledet Mandals Sangforening i en årrekke. Lillesund spilte – ved siden av orgel og piano – både basun og kontrabass; en bred og hendig

kombinasjon! Han satte seg fore å samle inn lokalt musikkhistorisk materiale, særlig mandalssanger – som ble utgitt på kassett. Det ble også plateinnspilling med jentekoret i Mandal; og NRK-opptreden.

Når julekonsertene skulle avholdes, ledet han de fleste ensemblene som opptrådte. Det er ikke så rart at enkelte da minnes Lillesund som strikkball – snart her, snart der!

Honnør

I 1972 sluttet Lillesund som sanglærer ved skole og gymnas, og ble fulltidsansatt som organist, frem til han gikk av med pensjon i 1978. Da fikk han også Kongens fortjenstmedalje i sølv for sin innsats. Lillesund var forøvrig den første mottager av Mandal kommunes kulturpris.

For dem som senere trakterte orgelet i Mandal kirke, var Lillesund ikke sjelden å se på venstre galleri under gudstjenesten – og noen fikk også oppleve hans kommentarer til orgelspillet etter gudstjenestens slutt.

Hva skal vi med organister?

Denne korte, og helt sikkert ufullstendige presentasjonen av en av de ledende kulturpersonlighetene fra 1900-tallets Mandal, skal også vise til hva slags funksjon lokale kirkemusikere kan ha. I Lillesunds tid var det, både her hos oss og i landet for øvrig, ikke så mange som hadde universitets- eller høyskoleutdannelse innen musikk og musikalsk utfoldelse. De musikalske krumtappene lokalt kunne være evnerike entusiaster som hadde kloa i det meste innen musikklivet. Etterhvert er utdannelsesnivået også på dette feltet blitt høyere og høyere, og flere trer inn på de musikalske arenaene. Organistene har altså fått mer «konkurrans». Og det er et gode! Det er sunt med variasjon, det er sunt med bredde, det er sunt med forskjellige musikalske personligheter i et lokalmiljø.

Men: Det er overmåte viktig at organistene også sees på som et bindeledd mellom Den norske kirkes kulturelle satsning og samfunnet rundt. Til gjensidig berikelse. Slik var det med organist Yngvar Lillesund.

DØPTE MANDAL

Felix Hop Rosenhaug
Anna Louise Steen Hornstuen
Thea Fassseland Bjørnholm
Ylva Lie Vetås
Conrad August Jakobsen
Julie Sperb Waren
Peder August Braadland
Sunniva Eriksen Gundersen
Sara Askildsen Storrusten
Åsa Johnsrud Herheim
Sigve Pettersen
Ella Hodnemyr Uglund
Millian Lemley Olsen
Olivia Hovet Fidjeland
Sigurd Høksaas Due
Edvin Eikås Strømme
Mikkel Braadland
Sofia Svaba Ådnebergli
Lucas Ohme
Haakon Skretting Torgersen
Arya Blair Vasby
Idella Agnelica Alvear Lunder
Ella Emilie Frydnes Aamlid
Lina Marie Heimdal
Ellinor Braadland Nilsen
Alf Olav Myrvold
Jens Kristian Myrvold
Oliver Hoftun Backstrøm

Mathea Flaten
Kiran Salcher Lohne
Lilly Alisa Rugland
Jenny Døvik Damkås
Jonathan Fløysvik Hinna
Kristian Lohne Bakke
Adrian Tjøtta Backstrøm
Jonathan Sørensen Gabrielsen
Ludvig Stusvik
Gabriel Berthelsen Stray Tjaum

DØPTE HOLUM

Nora Moi
Mathias Leander Egeland Aagset
Maria Victoria Ramirez Holbek
Sigurd Solås Prøis
Solveig Nilsen
Milan Meistad Tørresen
Elevine Johansen-Fidje

DØPTE HARKMARK

Mari Hårstadhaugen Rosseland
Theo Eriksen
Ida Kurjenniemi Møll
Joy Elise Raguin Hatletveit
Eirik Helling Kaspersen
Alfred Launes
Kaia Salthaug Christensen
Line Salthaug Christensen

DØPTE SKJERNØY KAPELL

Jonas Aanestad Kyland
Tiril Berge Arnesen
Emma Tobiassen
Emilian Fjellstad
Emly Christensen Vatland
Alba Christensen Vatland
Andrea Aanensen Rosseland
Jakob Aamot

VIGDE MANDAL

Ingvild Klungland Lund og Eirik Isene
Anna Helena Stende og Stian Vatland
Kristina Lid og Christian Hagen
Anne Dorthea Birkenes Skjebstad og
Morten Hot Zachariassen
Anna Grøndahl og Lodve Stendal
Nina Hegnander og David Gulbrandsen
Romduol Lim og Mads Ramvik

VIGDE HOLUM

Runa Greipsland og Kenneth Dahl
Ingrid Marie Barland og Peter Nikolai Helms
Henrikke Viktoria Sævik Torstrup og
Magnus Udland
Sara Mathea Helmersen og
Ruben Benjamin Jonathan Van Dijk
Ramona Egeland Omland og Ruben Nilsen
Elieën Madelen Vegtun og
Petter Svennevik Hedlan
Linn Kristin Lindland og Sindre Harkmark
Kariin Jacobsen og Fredrik Dahl-Bjørkestøl

VIGDE SKJERNØY KAPELL

Eva Helen Rasmussen og
Jan Henrik Tobiassen

DØDE MANDAL

Ragnar Borvik (f. 1931)
Adolf Gerhard Salvesen (f. 1939)
Terje Nøsted (f. 1959)
Aslaug Marie Kaddan (f. 1943)
Arne Salvesen (f. 1920)
Gunn Karina Kirkehei (f. 1956)
Torfrid Pauline Skofteland (f. 1931)
Else Gudrun Løken (f. 1925)
Betty Haugland (f. 1929)
Dagny Damman Thomassen (f. 1929)
Gustav Olsen (f. 1954)
Jan Harald Jaabæk (f. 1943)
Marta Marie Di Sipio (f. 1951)
Ragnar Reinertsen (f. 1935)
Nils Petter Danielsen (f. 1956)
Reidun Elise Tysvær (f. 1965)
Gunvor Alma Larsen (f. 1927)
Tora Presthus (f. 1933)
Gunleiv Braadland (f. 1925)
Else Marie Lundevik (f. 1929)
Richard Gundersen Farkas (f. 1996)
Terje Johan Martin Røyland (f. 1968)
Signe Christensen (f. 1923)
Anne Marie Førsum (f. 1938)
Agnes Pedersen (f. 1922)
Alf Syvertsen (f. 1949)
Richard Tore Danielsen (f. 1928)
Ivar Sidney Olsen (f. 1948)
Wenche Edvardsen (f. 1952)
Alvhild Jakobsen (f. 1925)
Atle Færeveaag (f. 1930)
Kirsten Helle (f. 1950)
Esther Kragstadmoen (f. 1926)
Vigdis Vestheim Sørensen (f. 1952)
Ragne Paula Tronstad (f. 1932)
Ingrid Larsen (f. 1931)
Julie Amalie Sundbakken (f. 1942)
Jakob Johan Hansen (f. 1937)
Gunnar Idland (f. 1954)
Gerd Farestad (f. 1932)
Gunvor Lovise Spilling Pedersen (f. 1920)
Tor Fredrik Drange (f. 2003)
Knut Schibstad (f. 1953)
John Kåløy (f. 1932)
Cecilia Salthaug (f. 1928)
Kirsten Marie Ousland (f. 1928)
Sverre Hageland (f. 1927)
Gerd Signe Mortensen (f. 1957)
Ingeborg Stiland (f. 1932)

Ivar Johan Hermansen (f. 1935)
Bjørn Norum (f. 1940)
Svener Ivar Hjortland (f. 1933)

DØDE HOLUM

Kristine Kjær (f. 1928)
Ann Christin Jørgensen (f. 1965)
Herdis Høyland (f. 1946)
Marta Eriksen (f. 1926)
Arild Finstad (f. 1970)
Anne Karin Jacobsen (f. 1947)
Gurine Holbek Feed (f. 1920)
Ruth Harriet Sodeland (f. 1938)
Aasulv Helge Flystveit (f. 1947)
Ellbjørg Vatnedal (f. 1931)
Georg Taylor Walvick (f. 1932)
Gerd Glomsaker (f. 1938)
Syvert Møll (f. 1942)

DØDE HARKMARK

Ernst Mainer Sand (f. 1930)

Fra søndagskirke til hverdagskirke

- en spennende utvikling de siste 200 år

Den gang Mandal kirke ble bygget, ble den i all hovedsak brukt på søndager til gudstjenester, og naturligvis til bryllup og begravelser. I dag brukes kirken fortsatt først og fremst til gudstjenester og andre kirkelige handlinger. Samtidig er kirken et populært konsertlokale, og kan brukes til tema-samlinger og kirkekaffe. Men, kirken er vernet og har sine begrensninger, og derfor ble det med tiden viktig for Mandal menighet å ha et annet hus til konfirmantsamlinger og andre møter og aktiviteter.

Etableringen i det nye Kirkesenteret i gågata har gjort at aktiviteten og engasjementet har blomstret, og vi har i dag en aktiv kirke. Ikke alle går på søndagsgudstjeneste, men gjennom en vanlig uke er det hundrevis av mennesker som deltar i de ulike aktivitetene og arrangementene på Kirkesenteret og i kirken. Ordet kirker på gresk er ekklesia, og handler ikke om

huset, men betyr forsamlingen. Vi er altså kirke når vi samles. Kirken er ikke huset, men menneskene.

Derfor gleder vi oss over å være kirke både når vi samles i Mandal kirke, andre kirkerom, på Kirkesenteret eller andre steder. Søndagsgudstjenesten vil alltid være menighetens pulsslag, menighetens hovedsamling, men vi gleder oss over å være en hverdagskirke.

Denne oversikten viser de åpne tilbudene menigheten har i Mandal kirke og på Kirkesenteret i normal-situasjon. Ikke alle aktivitetene er i gang etter pandemi-situasjonen. Mandal menighet har utover dette gudstjenester og aktivitet i Harkmark kirke og Skjernøy kapell, og samarbeider tett med Holum menighet.

ÅRLIG ELLER INNIMELLOM

- Fellesturer og sosiale samlinger etter gudstjenesten • Helligtrekongersfest • Marked/basar • Balubaleir for hele menigheten
- Sorggrupper • Julekonserter • Salmekvelder • Klesbyttemarked • Åpen julefeiring • Dåpssamtaler og utdeling av sprellengel
- Utdeling av bibelbok til 2-åringer • Krølletrall for 3-åringer • Skattejakt for 4-åringer • Utdeling av barnebibel til 5-åringer
- Dåpsskole for 6-åringer • Tårnagenthelg for 8-åringer • Agent for rettferighet for 9-åringer • Juniorkonfirmantleir for 10-åringer
- Lys våken for 11-åringer • Bekkevandring for 12-åringer • Actiondag for 13-åringer • Konfirmantsamlinger og leir for 14-åringer
- Natt-turnering for 15-åringer • Ledertrening for ungdom • Alfakurs og smågrupper for ungdom

SØNDAG:

Ukentlig
Gudstjeneste, Søndagsskole og kirkekaffe

Månedlig
Kirkemiddag, Kveldsmesse

MANDAG:

Ukentlig
Åpent på kirketorvet,
Tidebønn,
Sterk og Stødig*,
Familiebaluba**

Månedlig
Tro og Liv

TIRSDAG:

Ukentlig
Åpent på kirketorvet,
Tidebønn,
Konfirmanter**

Månedlig
Kveldsbibelskolen,
Y's Men's Club*

ONSDAG:

Ukentlig
Åpent på kirketorvet,
Tidebønn,
Babysang**,
Konfirmanter**

Annenhver uke
Seniorkoret DaCapo

TORSdag:

Ukentlig
Åpent på kirketorvet,
Tidebønn,
Babysang**,
Konfirmanter**,
Mandal KFUK/M
speidere,
Mandal kantori

Annenhver uke
Markedsgruppa

FREDAG:

Ukentlig
Åpent på kirketorvet,
Tidebønn,
Småbarnssang**,
Andakt på
sykehjemmet

Annenhver uke
Klubben for
5. - 8. klasse

Månedlig
NMS Fredag*

LØRDAG:

Annenhver uke
Ungdomskafé,
KIA kafé*

Månedlig
Ungdomskirke

*Aktivitet i regi av samarbeidsaktører/
-organisasjoner

**Ikke i skolens ferier

Hva skjer

Åpen julefeiring

Gjennomføres dersom koronasituasjonen tillater det. Middag på julaften kl. 17.00 på Kirkesenteret i Mandal. Åpen julefeiring er et godt alternativ for alle som ønsker å feire julaften sammen med kjente og ukjente utenfor hjemmet. Gratis arrangement med festmiddag, juledessert, fellesskap og hyggelig stemning.

Påmelding rettes til:
Mandal Frivilligsentral, tel. 38 26 88 33
post@mandal.frivilligsentral.no
Frelsesarmeen, tel. 38 60 01 20
mandal@frelsesarmeen.no
Kirkesenteret, Mandal menighet, tel. 38 27 28 70
post.mandal@frivilligsentral.no

Ta kontakt dersom du vil bidra som medarbeider på julekvelden!

Den store korjulekonserten i Mandal kirke, 5. desember kl. 18.00

I anledning Mandal kirkes 200-årsjubileum, så er det med stor glede vi inviterer byens innbyggere til Den store korjulekonserten for å oppleve julestemning i den flotte kirken vår.

Vi er heldige som har så mange flotte kor i byen, og etter en lang periode uten korsang er det godt å være sammen igjen. Denne konserten er en tradisjon som går helt tilbake til 1959 da organist Lillesund samlet byens korkrefter til en felleskonsert i Mandal kirke.

Mandal menighet inviterer små og store til å komme. Det vil bli mulighet til å gi en gave til Haydom.

Lys i mørketid

Mandal kantori inviterer til julekonserten Lys i mørketid torsdag 16. desember kl. 19.00.

Endelig kan vi glede oss over å synge sammen etter ti måneder uten korøvelser. I løpet av høsten har koret jobbet med et spennende repertoar som garantert vil sette publikum i julestemning. Kveldens konferansier er Erik Eielsen Braadland. Han skal i tillegg bidra på klarinett. Erik har lang fartstid i Mandal byorkester og jobber til daglig på Vassmyra ungdomsskole. På tangentene får vi høre Andrew Wilder. Han er født og oppvokst i London. Han flyttet etterhvert til Norge og har jobbet flere steder før han fra 1996 til 2017 var domkantor i Kristiansand. Wilder har stått for flere kirkemusikk-konsserter med Kristiansand domkor, forskjellige felleskor, orkestre og solister og skal nå akkompagnere Mandal kantori på store deler av julekonserten, både på orgel og flygel. Det gleder vi oss til! Koret har i tillegg til mange gode korsangere flere dyktige solister.

Mandal kantori har 45 medlemmer og dirigeres av kantor Britt Turid Madsen.

Billettprisen for Lys i mørketid er kr. 200,-. Gratis adgang under 18 år.

Julekonsert i Harkmark kirke

Tirsdag 7. desember kl. 19.00

Med Harkmark Blandakor og solist fra kulturskolen i Mandal. Etter konserten serverer menighetsutvalget gløgg.

Velkommen til en trivelig julekonsert!

MANDAL KIRKE

Søndag 28. nov. kl. 11.00
(oppmøte 10.30 på grunn av radiooverføring)
Jubileums- og visitas-
gudstjeneste
Biskop Stein Reinertsen
Eva Marie Jansvik
Britt Turid Madsen
Mandal kantori
Kirkekaffe
Biskopens visitasforedrag

Søndag 28. nov. kl. 20.00
Kveldsmesse
Eva Marie Jansvik
Lotte Ploug

Søndag 5. des. kl. 11.00
Familiegudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark
Jan Erik Tallaksen

Søndag 12. des. kl. 11.00
Gudstjeneste
Eva Marie Jansvik
Jan Erik Tallaksen
Sekstetten
Felles juletrehogst etter
gudstjenesten

Søndag 19. des. kl. 11.00
Søndag 19. des kl 11
Gudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark
Vatroslav Vudjan

Fredag 24. des. kl. 14.30
Julaften
Familiegudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark

Fredag 24. des. kl. 16.00
Julaften
Gudstjeneste
Eva Marie Jansvik

Lørdag 25. des. kl. 12.00
1. Juledag
Høytidsgudstjeneste
Bjørnar Øybekk
Britt Turid Madsen
Mandal kantori

Fredag 31. des. kl. 18.00
Nyttårsaften
Gudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark

Lørdag 1. jan. kl. 12.00
Nyttårsdag
Høytidsgudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark

Søndag 2. jan. kl. 11.00
Helligtrekongersdag
Gudstjeneste
Helge Gaard
Eva Marie Jansvik
Helligtrekongersfest på
Kirkesenteret etter
gudstjenesten

HOLUM KIRKE

Søndag 5. des. kl. 11.00
Gudstjeneste
Bjørnar Øybekk
Lotte Ploug

Fredag 24. des. kl. 16.00
Julaften
Familiegudstjeneste
Bjørnar Øybekk
Vatroslav Vudjan

Lørdag 25. des. kl. 12.00
1. Juledag
Høytidsgudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark
Vatroslav Vudjan

Fredag 31. des. kl. 23.00
Nyttårsaften
Nyttårsaften
Kveldsmesse
Eva Marie Jansvik

HARKMARK KIRKE

Søndag 12. des. kl. 11.00
Gudstjeneste
Bjørnar Øybekk
Vatroslav Vudjan

Fredag 24. des. kl. 16.00
Julaften
Familiegudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark

SKJERNØY KAPELL

Søndag 5. des. kl. 13.00
(Merk tiden)
Familiegudstjeneste
Vi synger julen inn!
Ragnhild Lakang Nordmark
Lotte Ploug

Fredag 24. des. kl. 14.30
Julaften
Familiegudstjeneste med
julespill
Bjørnar Øybekk
Vatroslav Vudjan
Søndagsskolen

Søndag 26. des. kl. 11.00
2. Juledag
Høytidsgudstjeneste
Bjørnar Øybekk

Søndag 26. des. kl. 11.00
2. Juledag
Høytidsgudstjeneste
Ragnhild Lakang Nordmark

Misjonsengasjement på Kolstad i Holum

Intervjuet av Ruth R. Nordstrand

En formiddag utpå høsten, møter jeg Berit, nylig fylt 80 år, og Stein Børre Kolstad, 83 år på gården Kolstad i Holum.

Paret har fem barn og femten barnebarn, noe som de opplever og kjenner på som virkelig glede og rikdom i alderdommen. «Vi har nå vært gift i 58 år,» sier Stein Børre, «det kjennes ikke slik, for jeg synes tiden har gått så fort.»

I tillegg til familien har Berit vært gardskone, forenings- og misjonskvinne. Stein Børre har i mange år drevet gården, etter hvert overtok en av svigersønnene, og i dag er det en av barnebarna som har ansvaret for det daglige arbeidet. I 1972 startet tre personer en bedrift sammen, en arbeidsplass som med årene har vokst til mange ansatte, som han i 1990 selv overtok. Hans store engasjement og interesse i sitt arbeid er hovedfokus for akustikk og gode lydløsninger. Jobben har medført at han til tider har reist mye og vært lenge borte fra hjemmet. Likevel har de begge engasjert seg i kirke- og menighetsliv, og bidratt der de har kunnet. Barn og barnebarn har etter hvert også deltatt i det kristne arbeidet i bygda, noe som de er svært takknemlige for. De har alltid ønsket å ha et åpent og fritt hjem, og å kunne være til hjelp for andre. Han legger til: «Ekte kjærighet er å gjøre noe aktivt for andre, og vise at noen bryr seg.»

Arbeidet har gitt familien mange kjære minner og opplevelser, samt gode venner og velsignelser i det daglige, og som de sier; «Intet arbeid går av seg selv, men alt godt arbeid fører velsignelser med seg,» noe som de gjennom et langt liv har fått erfart. Etter hvert som barna vokste til, har Berit arbeidet på kontoret ved sin manns arbeidsplass og legger til: «Da så jeg mer hva arbeidet hans bestod i.» Arbeidsdagene har til tider vært lange, og mange ganger helt ut i de mørke timer. Barna har etter hvert blitt voksne og har sine familier, de har alle hatt sine oppgaver, i

dag er det sønn- og svigersønn som driver firmaet. Holum sanggruppe reiser rundt i distriktet og gleder forsamlinger med kristen sang og musikk. Randi Frøysland er gruppas mangeårige dirigent, og spiller også gitar til sangene. Hun er korets musikalske leder, og ordner opp i de praktiske ting, samt fordeler oppgavene. Medlemmene i sanggruppa gleder seg over gjenåpningen, og at de nå kan reise ut å synge igjen.

Berit forteller at de hele sitt liv alltid har hatt mye glede av sang og musikk. Stein Børre spiller gitar og trekkspill, og hun er med og synger. Vi har vært så heldige at vi har fått være med i Holum sanggruppe fra starten av, noe som har betydd svært mye for oss, et svært viktig innslag i hverdagen, og som er med på å holde både humor og mot oppe. Paret har gjennom sitt lange liv opplevd både gleder og sorger, både sykdom og død i nær familie.

Som trøst midt i alt som skjer, nevner Berit en kjent sang skrevet av Eyvind Skeie:
«Jeg tror på jordens forvandling,»
nr. 899 i salmeboka og spesielt vers 3.

*Jeg tror på jordens forvandling,
en tid, et sted, en gang
skal alle ting bli nye
og alt blir fylt med sang!
Ja, jorden skal fornyes, og gode ting skal skje!
Bak døden venter Jesus, Den som vil tro, skal se!*

Besøksvenner

Det siste året med alle restriksjoner, har vært krevende for de fleste, der alt har vært nedstengt. Mange har holdt seg for seg selv og sett lite til familie og venner. Berit og Stein Børres små sangstunder har i denne tiden bidratt til oppmuntring både for dem selv og for andre. De har benyttet anledningen til å besøke bekjente som nylig er blitt alene, og som bor alene, og han sier: «Da er det godt å ta med trekkspillet og synge noen strofer, og å kunne bidra til noe positivt for den enkelte».

Flere ganger årlig deltar de med utdeling av blomster til eldre i menigheten på vegne av Diakoniutvalget for Holum menighet. Mange setter stor pris på denne

hilsenen, og er takknemlige når den kommer. Stein Børre gleder også mange med sin trekkspillmusikk når de samles på Pensjonisten på Kjerkestua i Holum, en god og viktig samlingsplass for de eldre i bygda.

Når de er ute på reiser, har han ofte med seg flere munnsspill i en minikoffert, slik kan han med enkelhet spille til flere tonearter. Familien besøker gjerne menigheter og sjømannskirker i utlandet, og flere ganger har han fått være med å delta med musikken sin til glede for mange.

Misjonsengasjement

Berit forteller at fra hun var ganske ung, har hennes engasjement for søndagsskole- og barneforeningens arbeid har vært viktig for henne. Når medlemmene var sammen, leste de jevnlig fra bladet; «Glimt fra India». Senere i voksen alder ble hun med i kvinneforening på vestheia, som hadde sine møter i hjemmene, der foreningen i mange år hadde som formål å dekke sju forskjellige misjonsprosjekt. Det er nå 60 år siden Berit ble med i Santalkvinneforeningen i bygda. Hun har i fire år også vært formann i misjonsforeningen for Holum bedehus, og de har hatt mye glede av å delta aktivt i arbeidet der sammen med sine barn og barnebarn.

Kolstad bedehus har fra starten av huset mye verdifullt arbeid, og vært en møteplass for god misjonsmark på vestheiene i Holum, med foreningsarbeid og aktiviteter for både barn og voksne. Bedehuset ble bygget på 30-tallet. I mange år ble huset ble flittig brukt til både søndagsskoler, barneforening, kvinneforeninger, jakt- og fiske møter og annet. Her har alt som har kunnet krype og gå kommet for delta, og for å bidra til at det kommer inn gode bidrag til misjonsarbeidet. Det har i forkant blitt strikket og sydd og heklet og snekret og også gitt og kjøpt gevinster som har blitt loddet ut. Bygdefolk har engasjert seg, og mange gaver er også gitt som gode bidrag til dette arbeidet.

Holum bedehus

Tirsdagssprell

Tirsdager i oddetallsuker kl. 16.30

Barnegospel

Kl. 17.15-17.45

Onsdager

Yngres kl. 18.30 og Bønnemøte kl. 20.30

Fredager

UG kl. 19.00

Møtested kan variere. Følg med på Facebook.

Søndagsfelleskap 28. november kl. 19.30

Nehemja ved Åshild Feed

Familiesamling 12. desember kl. 11.00

Tema: Jesus blir født ved Kristine K. Norum

Alternativt julebord 3. desember kl. 19.00

på Bedehuset, påmelding www.holumbedehus.no og Facebook.

Holum kirke

Onsdager kl. 08.00: Morgenbønn

Torsdager kl. 20.30: Høytlesing fra Bibelen

Torsdager kl. 21.00: Kveldsbønn

Torsdag 2. desember: Åpen Kirke kl. 10.00-17.00

For oppdatert info se www.holummenighet.no og Facebook.

Søndagskolens juletefest ble i mange år arrangert femte dag jul, til glede og moro for både store og små. En velkjent meny var hjemmelagde boller, kringler, esser og saft.

Stein Børre hilser til slutt med Jesu ord: «Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg».

Åpen kirke i Holum 2. desember

Holum kirke holdes åpen torsdag 2. desember kl. 10.00 til kl. 18.00.

Kl. 10.00: Åpning og introduksjon ved Randi Anne Skårdal som er leder for Bønn for den Norske Kirke. www.kirken.be

Kl. 12.00: Nils Holbek Feed leser en samlingsbønn, etterfulgt av musikalsk innslag og bønn.

Kl. 15.00: R. A. Skårdal leser bønnetema etterfulgt av stille bønn og enkelt musikalsk innslag.

Kl. 17.00: R. A. Skårdal leser bønnetema og det avsluttes med musikalsk innslag.

Det er mulig for den enkelte å komme og være til stede når det måtte passe, og å sitte så lenge man ønsker. Vi ønsker alle hjertelig velkommen til Åpen Holum kirke torsdag 2. desember.

Bønn for Den Norske Kirkes representanter ber for alle kirkens ledermøter gjennom året. Vi ber for kommende møter, for enkeltsaker og for de som deltar på møtene.

Fra møteplan for desember 2021:

Tors. 2.	Tunsberg Bispedømmeråd
Tors. 2.	Samisk kirkeråd
Fre. 3.	Samisk kirkeråd
Man. 6.	Oslo Bispedømmeråd
Tirs. 7.	Agder- og Telemark., Bjørgvin, Nidaros, og Sør- Hålogaland Bispedømmeråd
Ons. 8.	Kirkerådet
Tors. 9.	Kirkerådet
Tors. 9.	Tunsberg Bispedømmeråd
Fre. 10.	Møre Bispedømmeråd
Tir. 14.	Hamar, Borg, og Stavanger Bispedømmeråd

Rehabilitering av Mandal kirke 2013 -2021

ØYSTEIN RAMSTAD

Allerede i 2012 ble det stilt spørsmål ved sprekker i murpussen i kirkens våpenhus, og man var bekymret for mindre råteskader. Etter hvert ble det avdekket vesentlige skader og angrep av hussopp. Hele tårnkonstruksjonen viste seg å ha store skader.

I Mandal kommunes budsjett for 2015 ble Mandal kirkelige fellestråd tilgodesett med 8 mill. kroner til reparasjoner og vedlikehold av Mandal kirke. Kirken kunne imidlertid fortsatt være i bruk, selv om orgelet ble pakket inn for å beskytte det mot støv. Helt fram til oktober inneværende år ble kirkens flygel benyttet til alle kirkelige handlinger.

Etter en tid ble det igangsatt en fullstendig sopp- og råteundersøkelse av hele kirken. Rapporten viste at kirken hadde et stort behov for omfattende renovering. Byggemetoden med bindingsverk innmurt i teglstein ville komplisere reparasjonene vesentlig. Kostnadene ble kalkulert til 33 millioner pluss merverdiavgift.

I 2016 ble det arbeidet med finansiering av prosjektet. Det ble gjennomført en rekke befaringer og omvisninger med både lokale politikere og stortingsrepresentanter. En delegasjon fra Mandal kirkelige fellestråd og fra bispedømmekontoret dro til Oslo for å møte sentrale politikere på Stortinget. Mandal kommune ved ordfører, rådmann og politikere bidro i finansieringsarbeidet. Dette resulterte i en bevilgning på 12 mill. kroner fra staten og ytterligere 4 mill. kroner fra Mandal kommune. Høsten 2017 ble dermed det store prosjektet med renovering av hele tårnkonstruksjonen satt i gang.

Arbeidet fortsatte i 2018. Teglsteinsmurene i tårnkonstruksjonen ble fjernet, og råteskadene ble ytterligere avdekket. Mot slutten av året så man at man igjen ville få utfordringer økonomisk. Ytterligere tilskudd fra stat og kommune ble avslått. Dermed ble arbeidet stanset i desember dette året. Det ville ikke være mulig å komme i mål med de gjenstående bevilgninger.

På ettervinteren i 2019 ble det foreslått en alternativ løsning med forenklet gjenoppbygging av tårnet. Tanken var å gjenoppbygge bærekonstruksjonene uten å tilbakeføre de ca. 70 000 teglsteinene i bindingsverket og dessuten benytte moderne og mindre arbeidskrevende metoder for sammenføyninger av trekonstruksjonene. Synlige veggflater mot publikumsarealer ville likevel kunne fremstå som før, med puss av kalkmørtel.

Forslaget til forenklet løsning ble fremmet våren 2019, og Biskopen tok saken opp med Riksantikvaren. Etter en del korrespondanse mellom Biskop og Riksantikvar, ble Biskopens forslag til forenklet løsning stående. Beparelse ble estimert til hele 3,4 mill. kroner.

Denne høsten ble det så utarbeidet nye kalkyler for ferdigstillelse av prosjektet. Kalkylene viste et behov for ytterligere 4,7 mill. kroner. Dette ble meddelt Mandal kommune som i oktober samme år bevilget denne summen.

Det omfattende arbeidet har fortsatt i hele 2020 og 2021 og er nå på det nærmeste fullført. Tårnkonstruksjonen ble revet helt ned til og med 2.etg. og erstattet med nye materialer. Det var et høydepunkt da det nye tårntaket med korset ferdig montert ble heist på plass i mai inneværende år.

(Kilde: Kirkevergen)

SPAREBANKEN SØR

BRG
www.brgruppen.no

Avisen for Mandal og distriktet
Lindesnes
www.l-a.no
Tipstelefon 917 00 100
Gierts Karis plass, Mandal
Tlf. 38 27 10 00 - Faks 38 27 10 01

REGNSKAP SØR AS
Regnskapsføring for primærnæringer og annen næringsvirksomhet samt organisasjoner og menigheter.
Gustav Vigelandsvai 39, 4514 Mandal
Tlf. 38 26 44 33 - Faks: 38 26 46 98
E-post: post@regnskapsor.no

JOLSTAD
begravellesbyrå
Mandal - Søgne
Kristiansand
38 14 87 70 (24 timer)
Jolstad.no

Kontorsenteret as.
Torjusheigata 4, 4501 Mandal Tlf. 38 26 35 50

EIKAAAS
BAKERI, DAGLIGVARE OG BENSINSTASJON
ALLTID ÅPENT

Egeland Rør

HUSFLIDEN
Store Elvegt. 27 - tlf. 38 27 29 00

Western System

GRAVMONUMENTER SKIFER & GRANITT
- Nye monumenter - Tilskjært på mål
- Navnetilføyer - Skiferfliser
- Oppussing, omsliping - Bruddskifer
Sørlands STEIN a.s
Vigeland - 4520 Sør-Audnedal Tlf.: 38 25 64 00
Fax: 38 25 78 60 post@sorlandsstein.no
www.sorlandsstein.no

Mandag 07.30 - 19.00
Tirsdag-Fredag 07.30-16.00
www.maren.no

SPAR
HOLUM NÆRKJØP AS

NØDINGS
DELIKATESSE

Arne Frivoll TRANSPORT
Salg av:
• Skjellsand
• Kjetting
• Løfteutstyr
• Lastsikring
• Diverse rekvisita
Sti - Tofteveien 80, 4516 Mandal
Tlf. 38 26 87 12 - M. 917 84 445
E-post: atorfr@online.no

Håland utstyr as
Gardiner, Sengetøy, Interiør Tekstiler
Torvet i Mandal - tlf.: 38 26 26 55

Mbt
VIGELAND TRANSPORT AS
Mikkelsmyrveien, 4515 Mandal

elon
Kjøpesenteret Øvrebyen
Tel. 38 26 01 06

YX Holum
Møll Bensinstasjon AS
4519 Holum

MB MANDAL BILTEKNIKK A/S
Sommerkroevien 2, Skinsnes - tlf. 38 26 11 00

bayauto
ford i sør
Tlf. 38 27 23 00
ÅPNINGSTIDER
Man - fre: 07.30-16.00 / Tors: 07.30-19.00 / Lør: 10.00-14.00

Elektro Sør
www.elektro-sor.no
DØGNVAKT/SENTRALBORD
38 27 13 90

GULLSMED
DANIELSENS EFTF.

PETTERSEN VESTBAKKE & Co
ADVOKATFIRMA
Advokat Åshild Schmidt, tlf. 930 84 244

Aurebekk Gartneri as

Konsmo hus
Konsmo Fabrikker a.s

Vi kan tilby selskapslokale for inntil 100 personer. Bryllup, konfirmasjon, bursdag, blåtur med aktiviteter.
UTKJØRING AV KOLDTBORD, SNITTER OG KAKER
Utleiehytter/hus 2-10 personer.
Tlf. 975 69 121
information@hogetveitsnaturcamp.no
www.hogetveitsnaturcamp.no

GHV
Systeminnredning
www.ghv.no • 38 01 55 90
Kvalitet og trygghet gjennom 40 år!
- Gulv - Himling - Vegg
- Spesiellinnredning
- Akustisk regulering
- Foldevegg
- Teleskoptribune
- Solskjerming
- Fasadearkitektur

SOLSKJERMING
FOR NÆRINGSBYGG
KOLSHADE
SPESIAL PRODUKTER SØR
STOPP VARMEN - BEHOLD UTSIKTEN!
38 01 55 94 - www.spesialprodukter.no

SØRMEGLEREN
38 26 66 66 | mandal@sormegleren.no

Arthur Berge
Triumph
- UNDERTØYSAVDELING -

Blomsterverkstedet
Store Elvegata 10
Tlf. 38 26 10 06

WALVICK BYGG
ENDRE WALVICK
Tlf. 97 06 32 35

edgars
BAKERI KONDITORI
1906
Tlf. 38 27 15 55
Mandal

TRYGG
Nøsted Kjetting a-s

HJORTELANDS
Aut. Rørleggerforretning AS
Marnav. 29B
Tlf. 38 26 23 91 - 4517 Mandal

EiendomsMegler 1
Tlf. 915 02 070
www.eiendomsmebler1.no

SØRLANDETS ELEKTRO
www.seeas.no
Tlf. 900 61 330

FARGERIKE
MANDAL FARVEHANDEL AS
Kastellgt 11-13, 4514 Mandal - Tel. 38 27 10 50

Mo-stua. Rammeverksted
Finn Vidar Mo, Neseveien 2B, 4514 Mandal
Mobiltelefon: 951 55 577

LANDES BEGRAVELSESBYRÅ
MANDAL
INGEN EIER ANDRES SORG
VAKTELEFON HELE DØGNET:
900 98 006
www.landes.no
Halseveien 1, 4517 Mandal
f landesbegravellesbyra

Team Revisjon
Revisjon og rådgivning på torvet!
Tlf 38 27 13 70 - www.teamr.no

LANDSKAPS-ENTREPRENØRENE

Gumpens Auto Mandal AS
Sommerkroevien 1, Skinsnes
Tel. 38 27 29 50
V•A•G forhandleren i Mandal

Nordea

BJORVAND & CO
DESIGN / PRINT / PRODUKSJON

NYMALT
Terje Grandal
tel. 96 500 800

ARNE DAMMAN AS

BILPARTNER
Mandal

happy homes

Besøk vår
BRUKT-BUTIKK.no
Bryggegata v/ Politistasjonen
Møbler - inventar til overs?
Ring 993 74 254 / 489 97 548
Vi henter gratis!

STONEWORKS
Gravstein - Utstilling
Farmoveien 114, Roland
Odd A. Døble tlf. 977 63 036

Samboeravtaler
Testamenter
Kontrakter m.m.
Fremtidsfullmakter
Mandalsadvokaten
Harald R. Eriksen
Telefon 906 77 274
www.mandalsadvokaten.no
post@mandalsadvokaten.no

SØR IMPORT
Elbiler i alle prisklasser

MANDAL CASTINGS AS

nøsted &

Verktøy Maskin

MANDAL LAST & BUSS AS
Sommerkroevien 11, 4515 MANDAL - tlf. 38 27 81 81

NAUTIC MARINE

Din annonse her?
Tel: 489 97 548

Visste du dette?

Den gamle kirken «på torvet» brant ved bybrannen den 15. juli i 1810.
Kirken sto plassert omtrent halvveis oppe i nåværende Brobakken, der hvor trafikken går i dag.

Den gamle kirken var en steinkirke. Antakelig ble den reist allerede på 1100-tallet.
Da bybrannen herjet, var kirken i svært dårlig forfatning.

Området rundt den gamle kirken var også gravplass og byens torg.

Kirken var Halsebøndenes kirke. Kongen hadde i sin tid solgt kirken til bøndene for å skaffe penger.

Etter bybrannen i 1810 ble gudstjenestene holdt i Tingstuen (senere arresten) på Sanden fram til 1819.

Den gamle kirkegården ble benyttet til begravelser fram til sommeren 1815.
Etter den tid skjedde begravelsene fra den nye kirketomta, selv om den nye kirken ikke var påbegynt.

Den nye kirken skulle være kirke både for Halsebøndene og for de som bodde i ladestedet.

Kjøpmann Mattias Knutzen ønsket å bygge en steinkirke med plass til 5000 mennesker.
Disse planene ble aldri realisert. Likevel ble vår nye kirke et av vårt lands stolte monumentalbygg reist etter 1814.

Byggingen av ny kirke startet høsten 1817. Stein fra den nedbrente kirken ble fraktet til den nye kirkeplassen og benyttet i grunnmurene.

Bønder i Holum, Øyslebø, Bjelland og Konsmo fikk i oppdrag å levere tømmer til kirken
fra skoger som fra gammelt av hørte til det offentlige.

De økonomiske utfordringene ved bygging av den nye kirken var enorme, og både overklassen
og vanlige folk fikk ekstra store byrder å bære. Nedgangstider for de store handelshusene
i byen forsterket vanskelighetene vesentlig.

Den nye kirken, som enda ikke var ferdig, ble tatt i bruk første gang 1. juledag i 1819.
Kirken ble innviet 1. juli 1821.

Da kirken ble tatt i bruk, var den enda ikke kledd utvendig. Den danske byggemåten,
med innmurte teglstein i bindingsverket, var synlig i alle fasader.

Mandal kirkes orgel er fra 1923. Det er bygget av det kjente orgelbyggeriet Sauer,
med tilholdssted Frankfurt (Oder). Orgelet er et typisk romantisk instrument, med mild og rund klang.
Instrumentet er såkalt pneumatisk, det vil si at overføringene fra tangent til orgelpiper skjer via luft i tynne rør.
Instrumentet trenger jevnlig vedlikehold.

I nyere tid er det utført utbedringsarbeid på kirken flere ganger. I 1975 ble taket fornyet og råteskader reparert.
Taket ble tekket med nye glaserte, hollandske teglstein, gulv og takhvelving ble isolert,
og nytt kors ble montert på toppen av kirketårnet.

Med de utbedringer som nå er fullført på vår ærverdige kirke,
vil bygget fortsette å være samlingssted for unge og gamle i nye generasjoner.